

РОЗДІЛ IV

Історіографія. Рецензії

УДК 94(510).0

Вікторія Білик

Стародавній Китай у дослідженнях сучасних українських синологів

У статті здійснено аналіз досліджень українських китаєзнавців з історії Стародавнього Китаю. Охарактеризовано матеріали щорічної міжнародної наукової конференції «Китайська цивілізація: традиція та сучасність», у яких висвітлено питання історії, філософії та культури старокитайських держав. Проаналізовано також публікації у фахових збірниках, зокрема «Китаєзнавчі дослідження» та «Східний світ», автори яких досліджують найдавніші періоди історії Китаю. До уваги взято не лише дослідження істориків з окремих питань старокитайської історії, а й роботи українських науковців, які займаються дослідженням і вивченням китайської філософії.

Ключові слова: Стародавній Китай, китаїстика, синологія, історіографія, джерело, епоха воюючих держав.

Постановка наукової проблеми та її значення. В одній зі своїх доповідей, говорячи про розвиток орієнталістики в Україні, відомий учений-сходознавець Юрій Кочубей зазначив: «...Рівень нашої науки не відповідає потребам нашої держави, ні політичним, ні економічним, ні культурним, зважаючи на те, що в основу її як внутрішньої, так і зовнішньої політики мають бути покладені національні інтереси. А національні інтереси вимагають звернути найпильнішу увагу на Схід, під яким ми розуміємо не тільки Близький і Середній Схід, а й Далекий Схід, Південно-Східну Азію, Індостан і Африку, хоча б її північну частину... Варто знати не тільки економіку і політику держав регіону, а також історію, релігійні вчення, етнографію, літературу їхніх народів, усе, що допомагає пізнати етнопсихологію, те, що називають тепер менталітетом» [4, с. 7]. Із часу виголошення цієї промови у Львівському національному університеті імені Івана Франка пройшло майже десять років і за цей час в українській орієнталістиці усе ж відбулися зрушення в позитивний бік. Із року в рік число наукових досліджень з історії та культури країн Сходу поступово зростає. Хоча більшість із них і має або історіографічний характер, або ж стосується східної історії нового й новітнього часу, та все ж є частка досліджень зі стародавньої історії та культури східних країн.

Одним із напрямів сучасної української орієнталістики є китаєзнавство. Знання та розуміння історії, традицій, філософії життя однієї з провідних країн світу є важливим для нас, якщо ми прагнемо знайти та зайняти своє місце й роль у міждержавних і міжнародних відносинах. Тому вітчизняне китаєзнавство має всі шанси стати потужною основою для взаємодії українського й китайського суспільств на різних рівнях.

Мета та завдання статті – визначити основні напрями китаєзнавчих досліджень у сучасній українській орієнталістиці й здійснити аналіз досліджень українських китаєзнавців з історії Стародавнього Китаю.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. До здобуття незалежності Україна не мала свого наукового сходознавства. Лише з 1990-х рр. в нашій державі почали створюватися відповідні установи: Інститут сходознавства імені Агатангела Кримського, відділення сходознавства в Київському національному університеті імені Т. Г. Шевченка (східні мови викладають і в Острозі, Дніпропетровську, Харкові, Одесі), східні країни організовують свої культурні та інформаційні центри тощо. Діяльність цих установ і науковців у них відображається у відповідних виданнях із різних аспектів історії та культури Китаю. Можемо виділити такі основні напрями китаєзнавчих досліджень в Україні: джерелознавчі та історіографічні дослідження; історія, філософія, культура Китаю.

На сьогодні маємо кілька найбільш популярних фахових збірок – «Китаєзнавчі дослідження», «Сходознавство» та «Східний світ», де публікуються результати китаєзнавчих досліджень. Крім того, в Україні з 2004 р. майже щорічно відбувається міжнародна конференція «Китайська цивілізація: традиції та сучасність». Матеріали всіх конференцій також виходили окремими збірками. Під патронатом Інституту сходознавства імені Агатангела Кримського час від часу з'являються й інші збірки наукових праць, де можна натрапити на китаєзнавчі дослідження. Аналіз цих фахових збірок ще раз підтвердив той факт, що в сучасній українській історичній науці частка досліджень з історії власне Стародавнього Китаю є незначною.

Восени 2016 р. на базі історичного факультету Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка відбулася ювілейна десята конференція «Китайська цивілізація: традиції та сучасність». Детальний перегляд усіх збірок матеріалів цієї конференції за 2004–2016 рр. дав нам підставу виділити лише кілька наукових розвідок з історії Стародавнього Китаю.

Зокрема, у матеріалах Другої міжнародної конференції «Китайська цивілізація: традиції та сучасність», яка відбулась у 2005 р., маємо дослідження тоді ще аспіранта Інституту української археології і джерелознавства імені Михайла Грушевського, а нині історика філософії, успішного бізнесмена, який понад десятиліття живе й працює в Китаї, Сергія Лесняка «Види союзів у Давньому Китаї. Стратегічні принципи їх побудови і руйнування. На прикладі першого періоду доби Воюючих Держав» [13]. У своїй роботі науковець зробив спробу визначити мету створення військових союзів китайськими царствами в початковий період доби воюючих держав (475–221 рр. до н. е.), особливості їх укладення та функціонування. Своє дослідження С. Лесняк побудував на аналізі таких відомих старокитайських трактатів зі стратегії війни, як «Сунь цзи», «Гуй-Гу цзи», а також у своїх судженнях спирався на «Історичні записки (Ши цзи)» відомого китайського історика Сима Цяня. Автор говорить про встановлення в добу воюючих держав так званого «військового канону», який сформувався під впливом двох видатних військових діячів того часу Гуй-Гу цзи та Сунь цзи і який активно впроваджували китайські військові стратеги Чжан І і Су Цинь. Також С. Лесняк виділив два типи старокитайських військових союзів – хеджун і лянхен. Ці союзи різнилися за комплексом ідей, які були покладені в основу їх утворення й розвитку. Суть моделі військового союзу хеджун полягала в тому, що в нього об'єднувалися держави «по вертикалі» – із півночі на південь. Учасниками цього військового союзу було шість стародавніх китайських царств – Янь, Чжао, Хань, Вей, Ци і Чжу. Це була коаліція проти іншого китайського царства – Цінь. Натомість Цінь створило модель військового союзу лянхен – «горизонтальний», із заходу на схід. Метою цього союзу було розбити союз хеджун, для чого цінські правителі різними способами залучали до своєї коаліції членів «вертикального» союзу. Дослідник констатує, що побудова військового союзу хеджун ґрунтувалася на таких принципах: зруйнувати плани ворога, а потім його союзи; неефективність для держави ведення далеких і затяжних воєн, захист своїх територій, недопущення зміцнення окремих царств, які згодом можуть становити загрозу. Саме ці аргументи використовував військовий стратег Су цинь, який, власне, організував та очолив вертикальний союз шести царств [13, с. 42]. Горизонтальний військовий союз лянхен створили правителі царства Цінь шляхом таємних перемовин, переконань деяких правителів із попереднього союзу або військових уторгнень на території інших державних утворень. Як висновок, автор зауважує, що будь-які типи військових союзів у Стародавньому Китаї створювалися за принципом «бути в союзі проти», а не задля підтримки та реалізації певних спільних міждержавних ідей і прагнень.

Фахівець у галузі економіки Валентин Величко у своєму науковому доробку має роботи й історичного характеру. Зокрема, одне з його досліджень стосується джерел з економічної історії Стародавнього Китаю [1]. Наголошуючи на тому, що місцеві хроніки (діфан чжи) довгий час залишалися поза увагою дослідників, які віддавали перевагу династичним хронікам, автор стверджує, що саме ці документи регіонального рівня є важливими джерелами під час вивчення економічного розвитку Стародавнього Китаю. В. Величко виділяє такі місцеві хроніки (за територіально-адміністративним поділом) – хроніки царств, округів, намісництв, дао, областей або провінцій. За підрахунками дослідника, понад 60 % місцевих хронік становлять повітові хроніки (майже шість тисяч). Науковець стверджує, що місцеві хроніки були більш інформативними джерелами, ніж, скажімо, династичні, оскільки в перших автори дуже детально зупинилися на історії та розвитку всіх сфер життя того чи іншого регіону.

Спираючись на своїх попередників, дослідник наголошує, що хроніки почали з'являтися у добу воюючих держав (із V ст. до н. е.). Далі науковець дає коротку характеристику місцевих хронік різних періодів історії Китаю. Серед найдавніших він виділяє «Юй гун» (період ранньоханської династії), «Ба цзінь туцзін», «Юе Цзюешу» (династія Східна Хань), «Хуаян гочжи» (царство Вей) та «Цзіньмен суйши цзі» (царство Цзінь). Здійснивши аналіз місцевих хронік від найраніших аж до тих, що з'явилися на початку XX ст., В. Величко робить висновок про те, що тяглість традиції створення хронік свідчить про єдність китайської території, а самі хроніки містять чималий фактологічний і статистичний матеріал, що дає змогу розкрити особливості і економічного, і політичного, і соціокультурного розвитку Китаю.

Ще одне дослідження В. Величка стосується систем управління регіонами в Давньому Китаї [2]. Як відомо, історія Стародавнього Китаю характеризується існуванням на китайській території багатьох державних утворень. Лише окремим із них і на нетривалий час удавалося об'єднувати навколишні китайські землі в одне державне утворення. Такі держави були досить нестійкими утвореннями, а їхнім правителям потрібно було виробити особливу модель управління, аби тримати в покорі завойовані чи приєднані землі. Саме на проблемі відносин центру й периферії автор зупинився у своєму дослідженні. Зупиняючись на існуванні китайської протодержави Ся на території сучасної провінції Хенань, В. Величко зауважує, що ці племена мали суто автохтонний характер, а одним із головних компонентів етнічної самосвідомості стародавніх племен було уявлення про протилежність понять «ми» та «варвари». Отже, відносини Центр–периферія могли розглядатися в площині своє-іноземне [2, с. 79].

Автор розкриває процес виникнення, формування та розвитку територіально-адміністративних одиниць періоду держави Шань (основна характеристика – відносна незалежність центру та регіонів у межах одного державного утворення); династії Чжоу (зміцнення зв'язків між центром і регіонами через шлюби – регіони (малі центри) продовження центру); у добу воюючих держав (повна територіальна роздробленість); за імперії Цінь (абсолютна централізація влади); династії Хань (влада правителя обмежена центральним урядом, існування місцевих органів управління).

У збірках наукових праць «Китаєзнавчі дослідження», заснованих Інститутом сходознавства імені А. Кримського спільно з Українською асоціацією китаєзнавців, представлено наукові розвідки й інших українських китаєзнавців. Один із них – Сергій Кошовий, який нещодавно захистив кандидатську дисертацію на тему «Реформи Шан Яна». У «Китаєзнавчих дослідженнях» опублікована його наукова розвідка «Діяльність Сяо гуна, правителя царства Цінь» [5]. Автор поставив за мету показати основні заходи правителя царства Цінь, спрямовані на зміцнення держави. Науковець представив український переклад частини твору відомого китайського історика Сима Цяня «Історичні записки», де в хронологічному порядку розміщено перелік основних подій в історії царства Цінь за правління Сяо гуна. Зокрема, основну увагу звернуто на діяльність Шан Яна, який прибув у царство на запрошення правителя й розпочав низку реформ, спрямованих на зміцнення держави та політичної влади в ній. Важливо, що автор не просто дає переклад джерела з історії Китаю, але й супроводжує його доповненнями, роз'ясненнями та уточненнями.

Також у збірці є ще одне дослідження цього історика – «Реформи Шан Яна й минуле держави Цінь: тлумачення Лейденської синологічної школи», яка має джерелознавчий характер [11]. Історик узявся проаналізувати наукові праці з історії реформ Шан Яна та царства Цінь, що належать представникам Голландської синологічної школи, яка сформована на базі Лейденського університету. Автор характеризує наукову діяльність і праці видатних голландських синологів, основоположників Лейденської школи Я. Ю. Л. Дайвендака, А. Ф. П. Хульсе, їхнього послідовника Пола ван Ельса й робили висновок, що в Голландії впродовж тривалого часу виробилися хороші традиції в китаєзнавчій науці, що зумовлено свого часу необхідністю задоволення потреб обслуговування колоніальних володінь цієї держави. Також С. Кошовий зауважує, що саме напрацювання нідерландських науковців сприяли розвінчуванню багатьох міфів з історії Стародавнього Китаю періоду воюючих держав.

У науковому доробку С. Кошового – низка публікацій в інших збірках наукових праць. Зокрема, в «Етнічній історії народів Європи», де висвітлено актуальні питання української та зарубіжної етнології, фольклористики, мистецтвознавства, культурології, етнопсихології, історії, археології й інших суспільно-гуманітарних дисциплін. Оскільки діяльність відомого китайського реформатора

Шан Яна, яка входить у коло наукових інтересів С. Кошового, припадає на епоху воюючих держав, то цілком закономірно, що історик у своїх роботах звертає увагу й на китайську історію цього періоду загалом. Так, одне з його досліджень розв'язує дискусійні проблеми періодизації епохи воюючих держав у стародавньому Китаї [9]. Автор, подаючи загальну періодизацію старокитайської історії, особливу увагу зосереджує на періоді VII–V ст. до н. е. У статті подано періодизації представників різних наукових шкіл – це і китайська (Го Можо, Ян Куань), російська (К. В. Васильєв, Л. С. Переломов), англійська (Д. Бодде), американська (Д. Твітчет), голландська (Я. Ю. Л. Дайвендак, А. Ф. П. Хульсве) тощо. Дослідник наголошує, що на сьогодні серед синологів немає єдиної думки стосовно початку епохи воюючих держав, оскільки за відправну точку беруться різні події, а тому в цьому випадку найкраще застосовувати комбінований метод, який дасть змогу встановити найбільш точну періодизацію та хронологічні межі того чи іншого явища в стародавній історії Китаю.

Ще одне ґрунтовне дослідження С. Кошового стосується проблеми реформаторських рухів і пошуку оптимальних методів та засобів управління періоду Чжаньго (епоха воюючих держав) в історії Стародавнього Китаю [12]. Автор розглядає причини, витоки й особливості формування концепції держави в зазначений період. Особливий наголос зроблено на аналізі підходу послідовника легізму Шан Яна до управління державою.

Дослідник указує на те, що в той час у Китаї склалася ситуація, яка вимагала посилення авторитарної влади правителя, створення ефективного адміністративного апарату та боєздатної армії. Для впровадження цього в життя потрібне було відповідне ідеологічне підґрунтя. Серед усіх філософських і політичних учень тогочасного Китаю автор виділяє конфуціанство та легізм. Останній спочатку став основним конкурентом конфуціанських ідей, а з часом – й офіційною ідеологією Стародавнього Китаю. Науковець зауважує, що представники легізму не просто пропагували ідеї цієї течії, але й активно шукали шляхи їх утілення в життя. Тобто були адміністраторами-практиками, реформаторами. До найбільш знаних С. Кошовий відносить Шан Яна – головного реформатора в царстві Цінь, реформи якого сприяли зміцненню цієї держави та в подальшому її тривалому пануванню на китайських теренах. Викладаючи основні принципи легізму Шан Яна й суть його реформ, дослідник посилається на філософсько-політичний трактат «Шан цзюнь шу» («Книга правителя Шан»).

Предметом дослідження С. Кошового є не лише діяльність самого Шан Яна, але і його послідовників. Його невелике дослідження стосується чи не єдиного відомого учня головного міністра царства Цінь Шан Яна – Ши Цзяо [6]. Дослідник зауважує, що життєвий шлях та державна діяльність Ши Цзяо стали предметом досліджень деяких зарубіжних китаєзнавців, зокрема Юрія Пінеса, Карін Дефурт, Пола Фішера. Є відомості про цього державного діяча і в китайського історика Сима Цяня. Однак до сьогодні залишається суперечливим питання про походження й місце народження Ши Цзяо. Але беззаперечний той факт, що ця особа була послідовником легізму та одним з адміністраторів у державному апараті царства Цінь у часи реформ Шан Яна. С. Кошовий зазначає, що Ши Цзяо був одним із розробників плану реформ у Цінь. Свою діяльність Ши Цзяо продовжив і після страти Шан Яна, переселившись у царство Шу, де очолив групу однодумців і прагнув уже тут утілити в життя ідеї легізму. Результатом його діянь стала праця «Ши Цзи» («Книга мудреця Ши»). Автор наводить свої роздуми з приводу датування цього твору, місця його написання та викладає окремі положення цієї книги.

Особливостей розвитку Стародавнього Китаю в епоху воюючих держав стосується ще одна робота цього дослідника [8]. Як відомо, в означений період на території Стародавнього Китаю утвердилася «система мультидержав» під керівництвом династії Чжоу. Серед них на політичній арені виділялося сім старокитайських царств, які мали найвагоміший вплив і вели запеклу боротьбу за гегемонію. Ці царства завойовували одне одного, розпадалися, об'єднувалися тощо. Урешті, на V ст. до н. е. на політичній арені Китаю домінуючу роль почали відігравати такі царства, як Ці, Чу, Вей, Хань, Чжао, Цінь і Янь. С. Кошовий розглядає процеси змін у суспільно-політичному житті цих держав, виділяє та аналізує основні етапи реформаторського руху в кожному з виділених царств, оцінює результати реформ.

Деякі дослідження С. Кошового мають суто джерелознавчий характер. Наприклад, цікавою є його наукова розвідка про нові джерела з історії Стародавнього Китаю епохи воюючих держав, які стали доступними для науковців у кінці XX – на початку XXI ст. [7]. Автор зупиняється на археологічних розкопках, результатом яких і стало виявлення цих джерел, а також подає їхній короткий

аналіз. Зокрема, він характеризує такі палеографічні законодавчі тексти з історії держави Цінь періоду воюючих царств, як «Шуйхуді Цінь цзянь, Бамбукові тексти з Шуйхуді періоду Цінь», «Ліе гучен Цінь цзянь, Бамбукові тексти з Ліе періоду Цінь», «Чжанцзяшань Ханьму чжуцзянь, Бамбукові тексти з Чжанцзяшань періоду Хань», зразки тодішнього діловодства та юридичних пам'яток (закони царства Цінь, ділові папери цінської й ранньоханської доби).

Предметом джерелознавчого аналізу дослідника стала також писемна пам'ятка «Шан цзюнь шу» («Книга правителя Шан») [10]. Її автором не безпідставно вважається реформатор Шан Ян. С. Кошовий зупиняється на проблемах датування твору, місця його створення, а також детально показує структуру «Книги», аналізуючи кожен її елемент. Окремо він зупиняється на автентичності того чи іншого розділу, подає думки різних дослідників із приводу авторства Шан Яна й переконує, зіставляючи численні факти, що цей твір усе-таки належить перу відомого китайського реформатора. Історик зауважує, що твір, у якому Шан Ян виклав власну концепцію управління державою та народом, став настільною книгою для багатьох китайських керівників.

Зрозуміти історію Китаю без розуміння китайської філософії неможливо. Тому надзвичайно важливо, що з 2006 р. в Україні в Інституті філософії імені Григорія Сковороди НАН України при відділі історії зарубіжної філософії діє сектор східної філософії. Із цього ж часу в Інституті філософії на постійній основі проводиться щомісячний науковий семінар дослідників східних філософій. Упродовж кількох років на цьому семінарі звучало багато цікавих доповідей, теми яких стосувалися й Стародавнього Китаю. Деякі з виголошених доповідей були опубліковані в різних виданнях. Увагу привертає, зокрема, одна з доповідей С. Капранова – співініціатора створення сектору східної філософії [3]. Найперше, на що автор звертає увагу, – це те, що в Стародавньому Китаї терміна «філософія» як такого не існувало, а тому деякі дослідники схильні до думки, що й самої філософії як галузі знань і сфери діяльності в ті часи в Китаї не було. Однак автор заперечує це, стверджуючи, що вже з доби Хань у Стародавньому Китаї в окремий бібліографічний розділ (чжуцзи (цзи – філософ, мислитель)) виділялася група творів, які свідчать про існування «сфери інтелектуальної діяльності, яку значно пізніше західними вченими названо «китайською філософією». Висновки дослідника ґрунтуються на аналізі ним трьох відомих текстів, які повною мірою характеризують китайські школи чжуцзи. Це VI глава «Сюнь-цзи» («Проти дванадцяти мислителів»), конфуціанського мислителя Сюнь Куана (Сюнь-цзи), датована 30 рр. III ст. до н. е.; XXXIII глава «Чжуан-цзи» («Піднебесна») філософа-даосиста Чжуана Чжоу (бл. 369 – бл. 286 до н. е.); відомий трактат Сима Таня (? – 110 р. до н. е.) «Основні вказівки про шість шкіл». Детально дослідивши ці джерела, автор приходиться до висновку, що «центральною діяльністю у діяльності чжуцзи є чжі – управління, облаштування, а критерієм оцінки певного вчення є його придатність до практичного застосування» [3, с. 132].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. В останні роки в сучасній українській орієнталістиці дедалі активніше розвивається такий її напрям, як синологія (китаєзнавство). Цьому великою мірою сприяє функціонування в Україні кількох провідних наукових установ, зокрема Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського, Інституту філософії імені Г. Сковороди, а також різних громадських організацій, які займаються дослідженням історії Китаю, організують конференції, круглі столи, здійснюють видання фахових збірок, на сторінках яких публікуються результати китаєзнавчих досліджень.

Проведений нами аналіз окремих робіт, матеріалів конференцій та збірок дає підстави стверджувати, що основна частина наукових досліджень стосується історії Китаю нової й новітньої доби, значно менше їх стосується середньовіччя, а от дослідження зі стародавньої історії Китаю трапляються вкрай рідко. Зумовлено це, очевидно, важкодоступністю та складністю опрацювання відповідних джерел. Однак в українській синології виділяється кілька дослідників, у науковому доробку яких є дослідження з історії Стародавнього Китаю. Основними напрямками цих досліджень є питання історіографії та джерелознавства, економічної історії, старокитайської філософії тощо. А публікації перекладів окремих старокитайських джерел та їх аналіз створюють можливості для проведення подальших досліджень окремих питань історії Китаю стародавньої доби.

Джерела та література

1. Величко В. Деякі особливості «місцевих хронік» як джерел з економічної історії Китаю / В. Величко // VIII наукова конференція Китайська цивілізація: традиції та сучасність. – Київ, 14 листопада 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/03/%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%BE-1.pdf>
2. Величко В. Системи управління регіонами в Давньому Китаї: досвід історичного моделювання / В. Величко // Китаєзнавчі дослідження. – 2011. – Т. 1. – С. 78–87.

3. Капранов С. В. Специфіка інтелектуальної діяльності давньокитайських філософів-чжуцзи (за деякими ранніми джерелами) / С. В. Капранов // Схід і діалог цивілізацій. – Київ, 2012. – С. 125–133.
4. Кочубей Ю. Сходознавство в Україні: сучасний стан і проблеми розвитку / Ю. Кочубей // Вісник Львівського університету. – Серія філологічна. – Львів, 2008. – Вип. 45. – С. 5–9.
5. Кошовий С. Діяльність Сяо гуна, правителя царства Цін / С. Кошовий // Китаєзнавчі дослідження. – 2012. – Т. 2. – С. 12–16.
6. Кошовий С. До питання послідовників Шан Яна / С. Кошовий // Етнічна історія народів Європи. – 2013. – Вип. 39. – С. 149–150.
7. Кошовий С. А. Нові джерела з історії держави Цін доби Чжаньго / С. А. Кошовий // Проблеми джерелознавства, історіографії та історії Сходу : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяченої 90-річчю з дня народження проф. В. М. Бейліса. – Луганськ, 2013. – С. 123–127.
8. Кошевой С. А. Особенности развития Древнего Китая в период Чжаньго / С. А. Кошевой // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. – 2014. – № 11–12. – С. 34–40.
9. Кошовий С. Періодизація періоду Чжаньго: дискусійні питання / С. Кошовий // Етнічна історія народів Європи. – 2014. – Вип. 43. – С. 137–141.
10. Кошовий С. Писемна пам'ятка «Шан цзюнь шу» як історичне джерело / С. Кошовий // Етнічна історія народів Європи. – 2015. – Вип. 46. – С. 181–188.
11. Кошовий С. Реформи Шан Яна та минуле держави Цін: тлумачення Лейденської синологічної школи / С. Кошовий // Китаєзнавчі дослідження. – 2015. – № 1–2. – С. 11–18.
12. Кошовий С. Шан Ян і його концепція держави / С. Кошовий // Етнічна історія народів Європи. – 2015. – Вип. 45. – С. 137–148.
13. Лесняк С. Види союзів у Давньому Китаї. Стратегічні принципи їх побудови і руйнування. На прикладі першого періоду доби Воюючих Держав / С. Лесняк // Китайська цивілізація: традиції та сучасність : зб. статей. – Київ, 2005. – 111 с. – С. 38–47.

Билык Виктория. Древний Китай в исследованиях современных украинских синологов. В статье проводится анализ исследований украинских китаеведов по истории Древнего Китая. Охарактеризованы материалы ежегодной международной научной конференции «Китайская цивилизация: традиция и современность», в которых освещены вопросы истории, философии и культуры древнекитайских государств. Проанализированы также публикации в специализированных сборниках, в частности, «Китаеведческие исследования» и «Восточный мир», авторы которых исследуют древние периоды истории Китая. Внимание уделялось не только исследованиям историков по отдельным вопросам древнекитайской истории, но и работам украинских ученых, занимающихся исследованием и изучением китайской философии.

Проведенный нами анализ отдельных работ, материалов конференций и сборников дает основания утверждать, что исследования по древней истории Китая встречаются крайне редко. Обусловлено это, очевидно, труднодоступностью и сложностью обработки соответствующих источников. Однако в украинской синологии выделяется несколько исследователей, в научном наследии которых имеются исследования по истории Древнего Китая.

Ключевые слова: Древний Китай, китаистика, синология, историография, источник, эпоха сражающихся царств.

Bilyk Victoria. Ancient China in the Studies of Modern Ukrainian Synologists. The article analyzes the researches of Ukrainian sinologists about the history of ancient China. Characterized materials of Annual International Scientific Conference «Chinese Civilization: Tradition and Modernity», which highlights the history, philosophy and culture of ancient Chinese states. It is also analyzed publications in professional collections, including «Kytayeznavchi researches» and «Eastern World», whose authors explore the ancient periods of Chinese history. Attention was drawn not only to historians researches devoted to specific issues of ancient Chinese history, but also the studies of Ukrainian scientists are engaged in research and study of Chinese philosophy.

Our analysis of individual works, conference proceedings and collections gives reason to believe that the study of the ancient history of China are extremely rare. This is due to, apparently, inaccessibility and complexity of processing relevant sources. However, Ukrainian sinology released several researchers in the scientific heritage of which is the study of the history of ancient China.

Key words: Ancient China, Sinology, Historiography, Source, Epoch of Battling Kingdoms.

Статтю подано до редколегії
09.04.2017 р.